

Den russiske orlogsfregat "Alexander Newskys" stranding

Forskellige gange er det sket, at fremmede orlogsskibe med en stor besætning om bord er strandet på Jyllands vestkyst. Det skete således lige op til jul i begyndelsen af forrige århundrede, at to store engelske krigsskibe "St. George" og "Defence", strandede ud for Torsminde, hvorved ca. 1300 mennesker druknede. Senere strandede, under Krimkrigen, det engelske øvelsesskib "Polyphemus" ved Klitmøller, hvor omtrent hele besætningen blev reddet ved raketapparaterne, og for omtrent 35 år siden strandede ud for Agger det tyske skoleskib "Undine", hvis 150 mand store besætning ligeledes blev reddet med raketapparaterne. Der er dog ingen stranding af orlogsskibe, som har vakt så stor opsigt, som da den russiske skruefregat "Alexander Newsky" strandede på Harboøre. Det skete natten til den 25. september 1868, og der er således nu forløbet 53 år siden den mindeværdige begivenhed, om hvilken der her skal gives en kortfattet beskrivelse.

"Undine" strandet ved Agger i 1884.

"Alexander Newsky" hørte til blandt de smukkeste skibe, den russiske marine ejede, og skibet var, i de forskellige kahytter, udstyret med en storslået pragt. Det havde en besætning på 730 mand, hvoraf 35 var officerer, det var for hjemad gående efter et års togt i Middelhavet, hvor det bl. a. havde overtaget i overførelsen af Kretenserne fra Kreta til Grækenland. Blandt officererne var den daværende kejsers søn, den 19-årige storfyrste Alexis med sin adjutant, viceadmiral Possiet, om bord; skibets egentlige chef var kaptajn v. Krämer.

Fregatten havde kun været et par dage på Nordsøen, maskinen var stoppet, og for fulde sejl var kursen sat efter Skagen; men de kommanderende officerer havde ikke taget sig i agt for en hård strøm, som satte sydefter, og i det tågede vejr bemærkedes det ikke, at skibet nærmede sig land, før det var for sent, og det stod fast på revlerne ud for Harboøre.

Det blæste meget hårdt, og en voldsom brodsø væltede sig ind mod det store skib, på hvilket chefen straks lod alle master kappe, samt lod alle kanoner, der var i den side, der vendte mod søen, kaste over bord, således at skibet ikke var udsat for at komme til at krænge ud mod søen, hvorved mange af de ombordværende ville blive bortskyllet. Fra fregatten blev der, da dagen brød frem, den bedste båd sat ud med 17 mand om bord. Det var et vovestykke med den herskende voldsomme sø. Båden kom dog til land, men en af de ombordværende skylledes ud af brodsøen, og da den nåede ind, var alle åreerne brækkede og skyllet bort, så den kunne ikke gå ud igen. En anden båd blev derfor udsat fra fregatten, men den var knap kommet fra denne, før den kæntrede, og 3 af dens besætningsmedlemmer omkom, medens 2 nåede i land på vrugdele, rigtignok i bevidstløs tilstand.

Fra land blev der, så snart det var gørligt, truffet foranstaltninger til besætningens redning. Nødskuddene, der affyredes umiddelbart efter strandingen var sket, havde jo kaldt alle beboerne til strandingsstedet, som var ½ mil nord for byen, omtrent midtvejs mellem Harboøre og Thyborøn. Kort efter at fregattens båd var landet, ankom raketapparaterne fra de to redningsstationer, og man begyndte at affyre redningsraketter; men på grund af fregattens store afstand fra land, lykkedes det først ved det 3. raketkast at få forbindelse med skibet, idet linen faldt så tæt ved dette, at en mand med line om livet kunne springe over bord og bringe den om bord.

Redningsbåden fra stationen Flyvholm var imidlertid ankommet til stranden, og det besluttedes da at bruge denne. Det var en af de gamle, tunge både, som var svær at ro op mod den høje sø, men

den havde ved tidligere lejligheder vist sin brugbarhed, så redningsmandskabet gik med 1888 fuld fortrøstning i den. Det voldte anstrengelser at ro ud til kolossen, og den i læ drivende over bord kappede rigning besværliggjorde nærmelse til skibet; men endelig lykkedes det. Båden indtog så mange, som den kunne bære, og stod med dem til land, som den også heldig nåede. Men så var det også forbi med den, thi den havde på sin tur ved at støde mod de omdrivende svære master og rær fået så megen skade, at den var aldeles ubrugelig. Det blev forsøgt at afhjælpe havariet, men det var ugørligt; bunden var omtrent knust og de fleste luftkasser havde fået så store huller, at bæreevnen var borte.

Så måtte man ty til raketapparatet, men også her var det vanskeligt at få forbindelsen etableret, da linerne stadig blev uklar af den omdrivende rigning. Til sidst lykkedes det dog at få redningsstolen ud, men russerne var ikke kendt med brugen deraf, og de kommanderende lod 2 mand på én gang gå i stolen. Dette kunne linen ikke svare til, den sprængtes, og man var nu lige vidt.

Frygt for en masseulykke stod nu malet på alle ansigter, da man ingen redningsmidler havde, og det ville tage adskillige timer at få den nærmeste redningsbåd i Fjaltring, efter hvilken der var afsendt en ridende stafet, til stede. Men lige på en gang tog blæsten af og brodsøerne lagde sig mere og mere. En ældre Harboøre fisker, Peter Hyld, kom til stede med sin fiskerbåd, og det lykkedes denne at komme ud til skibet samt heldig vende tilbage, fuldt ladet med russere. Imidlertid havde travle hænder været beskæftiget med at gøre den russiske redningsbåd klar, nye årer var bragt til veje, så at den kunne gå ud under kommando af en russisk kadet. Første gang, den kom ind, bragtes den russiske storfyrste med ind. Der kom et par andre af kystens fiskerbåde fra Harboøre og Thyborøn til, og det blev en ren vædekamp mellem alle bådene om, hvem der kunne bringe de fleste i land; i den sidste båd var skibets chef, kaptajn v. Krämer.

Myndighederne fra Lemvig havde været til stede på stranden hele dagen, og admiral Possiet bad politimesteren om at samle alle redningsmændene, som han derefter bad om at modtage sin og hele besætningens tak for deres opofrelse, og han tilføjede, at deres færd skulle nok blive belønnet. Alle russerne blev derpå samlet til en takkegudstjeneste på stranden. Mariabilledet var bragt med i land og anbragtes i nærheden af den russiske præst. Gudstjenesten var nærmest liturgisk, afvekslende sang, som udførtes af et kor, og tale. Alles hoveder var blottede, og på et, af præsten givet tegn, knælede alle, såvel officerer som mandskab, ned på den sandede strandbred.

Det var ikke så let for det fattige fiskersogn at tage imod en sådan indkvartering, men man måtte hjælpe sig, som man bedst kunne. En gård fik 20-30 mand i forhold til størrelsen, og det var kun de allermindste huse, hvor der ingen plads var, som slap fri.

Stranding ved Lodbjerg.

Storfyrsten, admiralen og nogle højere officerer blev indkvarteret i præstegården, hvor der i øvrigt også blev skaffet plads til en del af de menige. Man skulle tro, at det ville volde vanskeligheder at holde styr på russerne, i særdeleshed da de var spredt over hele det udstrakte sogn, men det gik forholdsvis godt. Selvfølgelig var der nogle, som lavede fest, og grunden var næsten altid, at de havde set lejlighed til at nyde mere spiritus end de kunne tåle. Men justitsen var der også med det samme. Rettergangen var ikke langvarig, og

synderne fik deres tilkomne knut på strandbredden. Men i al sin helhed var ordenen god, og russerne var meget lette at komme til rette med.

Opholdet på Harboøre blev dog ikke af nogen lang varighed. Allerede morgenen efter at besætningen var kommet i land, kom der et telegram fra den russiske kejser, der opholdt sig i Tyskland. Han udtalte sin tak over besætningens frelse og gav ordre til, at storfyrsten snarest skulle afrejse til Berlin, hvor han skulle mødes med kejseren, og den påfølgende morgen afrejste storfyrsten. Samme dag, om eftermiddagen, begyndte afsendelsen af mandskabet, idet der afgik 79 vogne med 250 mand til Lemvig, hvor de blev bispist, og derfra videre med vogn til Struer, hvorfra de med jernbanen befordredes videre til Århus, til hvilket sted i løbet af et par dage hele besætningen blev afsendt. Den danske fregat "Jylland" var af regeringen dirigeret dertil, og denne tilligemed to andre fartøjer, som var fragtede af den russiske regering, bragte den strandede besætning og al bagage til Øresund, hvor nogle af den russiske regerings afsendte skibe indtog dem og førte dem hjem. Fregatten "Jylland" fulgte dog med til Rusland.

"Undines" stranding i 1884.

Adskillige festligheder fandt der sted i Rusland i anledning af besætningens hjemkomst. Således blev officererne fra den strandede fregat og fra fregatten "Jylland" den 13. oktober forestillede for den russiske kejser. Denne udtalte sin beklagelse over tabet af det smukke skib, samt det håb, at sligt ikke oftere skulle ske i den russiske marine. Han takkede alle om bord, fordi de havde opfyldt deres pligt med den ædle selvpofrelse, som udmærker sømanden.

Til chefen for fregatten "Jylland" udtalte kejseren også en tak for alt, hvad der fra dansk side var gjort for de russiske søfolk.

Men "Alexander Newskys" stranding fik også et andet efterspil, idet der blev indledt en retssag mod skibets overordnede officerer. Ved den afsagte dom blev viseadmiral Possiet kendt skyldig i uforsigtighed, der havde fregattens tab til følge, nemlig den, at han uden gyldig grund havde forandret kursen uden at spørge lodsbojerne om strømmen og uden at lade lodde; men på grund af formidlende omstændigheder ikendtes der ham en irrettesættelse i dagsbefalingen. Kaptajn v. Krämer, fregattens egentlige chef, blev kendt skyldig, fordi han ikke efterså lodsbojerne og ikke rådede admiralen til at lade lodde; han blev på grund af formidlende omstændigheder dømt til 1 månedes arrest, og stabskaptajnen blev af samme grund dømt til 14 dages arrest. Denne straf blev dog senere eftergivet på grund af de dømtes særlige fortjenester.

Den af admiralen udlovede fortjeneste udeblev ikke. Storfyrsten lod dagen efter strandingen ved sin hovmester uddele 10 tyvefrancstykker til hver af opsynsmændene ved redningsstationerne Flyvholm og Thyborøn, 2 do. til hver af mandskabet såvel i redningsbåden som den til fregatten først udgåede fiskerbåd, hvis fører yderligere fik et tillæg af 3 do., samt 1 do. til hver af mandskabet i de to øvrige fiskerbåde, og 30 do. til deling mellem de på stranden tilstedeværende fiskere, som havde været behjælpelige ved bådenes landing. Senere kom der fra den russiske regering 5.000 sølvrubler til deling blandt redningsmændene. Til besætningen på fregatten "Jylland" blev der også udbetalt et stort beløb til deling. Mange af fiskerne og redningsmændene fik sølv- og redningsmedaljer, og næsten alle embedsmændene i Lemvig fik Stanislaus- og St. Annaordner; det var for øvrigt også tilfældet for mange i Århus.

På Harboøre kirkegård, som er så rig på mindstene over de i tidernes løb der på kysten stedfundne ulykker, særlig blandt stedets fiskerbefolkning, finder man på et afsides sted en grav med en lille mindesten, som fortæller, at her ligger begravet en underofficer og to matroser fra den russiske orlogsfregat ”Alexander Newsky”. I mange år lå den grav hen, uden at der blev lagt videre mærke til den, men så tog den daværende vicekonsul i Lemvig initiativ til at få graven bragt i ordentlig stand, og den er siden bleven holdt ved lige af den russiske regering.

Så snart vejret tillod det efter strandingen, gik kystboerne i gang med at bjerge i land fra den strandede fregat. En kort tid næredes der endnu forhåbninger om at bjerge skibet, og en højtstående søofficer, der var teknisk kontrollør ved bygningen af russiske orlogsskibe, ankom til Harboøre for at undersøge forholdene, ligesom han forhandlede med grosserer Svitzer i København, men denne forlangte 20.000 Rdl. for sin assistance, og herpå ville den udsending ikke indgå. Men noget efter midten af oktober blev det klart, at skibet var og blev vrags, da forskibet sænkede sig betydeligt ned i grunden. En stor del af skibets kostbare inventar var dog da bragt i land, ligeledes store mængder af sejl og tovværk samt de 42 kanoner, der var på skibet. Derimod måtte man opgive at bjerge de kanoner, der straks efter strandingen var styrtet i havet. Skibet holdt sig dog nogenlunde sammen til i begyndelsen af november måned; men i en hård storm blev det da skilt i flere dele.

”Undine” med mandskab på Agger strand.

Der kom atter, i løbet af vinteren, bevægede dage på Harboøre og i Lemvig, da alle de kostbare sager blev solgt ved auktion og køberne strømmede til langvejs fra. Kanonerne blev sendt til København, for derfra at sendes videre til Rusland, hvortil de dog aldrig kom; de blev efter sigende solgt i København til om støbning, og alt det arbejde, der havde været anvendt for at bjerge dem, var således spildt og kunne have været bedre anbragt. Til sidst blev skibets vrags solgt for 5.500 Rdl. til et konsortium, som i årenes løb har bragt værdier af mangfoldige gange dette beløb frem.

Vraget er i tidens løb på grund af kystens bortskæring kommet til at ligge i en afstand af ¼ mil fra land, men det hænder endnu, at dykkere fra kysten går ned i det for at hente skjulte metaldele og andre værdisager frem. Og mindet om ”Alexander Newsky” s stranding vil leve endnu i mange år på kysten, trods det, at der nu kun er få tilbage af dem, der var medvirkende ved den store begivenhed.

Af CH – CH (ukendte)

Fortællingen er afskrevet fra HARDSYSSSELS ÅRBOG, udgivet af Historisk samfund for Ringkøbing amt. Den blev udgivet i 15. bind, årgang 1921. Bogen blev trykt i 1921 i København i kommission hos Lehmann & Stage.

Digitaliseret 2012 af P. M. Kjær, Bedsted